

ONTWIKKELINGSPERSPECTIEVEN

TE ZWAK IN GATS ARTIKEL IV

Het WTO-verdrag over handel in diensten (GATS) bevat enkele regels ten gunste van ontwikkelingslanden. Artikel IV is de regel die het meest expliciet maatregelen bevat om landen in het Zuiden te ondersteunen. Deze briefing paper geeft aan waarom die regel niet voldoende is om de problemen van ontwikkelingslanden in de dienstensector aan te pakken.

1. Artikel IV wil export van diensten door ontwikkelingslanden bevorderen

Het GATS-verdrag erkent dat ontwikkelingslanden minder capaciteit hebben om te participeren in de wereldhandel van diensten (banken, transport, afvalverwerking, enz.). Het zijn vooral de economisch ontwikkelde landen die diensten kunnen verkopen in andere landen, onder andere door er vestigingen openen of te kopen. Om ontwikkelingslanden niet alleen importeurs van diensten te maken, die hun markten openstellen voor Noordelijke dienstenbedrijven, bevat artikel IV maatregelen die de dienstenexport van ontwikkelingslanden zou moeten vergroten.

Ter verduidelijking, artikel IV behandelt niet:

- hoe handel in diensten het ontwikkelingsproces in het Zuiden moet ondersteunen, noch
- hoe die handel tot betere en duurzame diensten voor alle consumenten leidt.

De eerste maatregelen die in Art. IV.1. vermeld staan, zijn niet onmiddellijk uitvoerbaar maar moeten tussen Noordelijke en Zuidelijke landen worden onderhandeld binnen het kader van het GATS-verdrag. Die onderhandelingen zouden grotere handel in diensten door ontwikkelingslanden moeten bevorderen door verbintenissen aan te gaan die leiden tot:

- (a) het versterken van de capaciteit, het rendement en de concurrentiekracht van de dienstensectoren in ontwikkelingslanden, onder andere door hen toegang tot technologie te verschaffen "op een commerciële basis";

- (b) het verbeteren van de toegang van bedrijven uit ontwikkelingslanden tot de commerciële distributiekanaal en informatienetwerken die nu vooral in handen zijn van internationaal opererende bedrijven uit het Noorden bv. internationale reserveringssystemen voor hotels;
- (c) betere markttoegang in het Noorden in sectoren die voor de dienstenexport uit ontwikkelingslanden van belang zijn, bv. bouwbedrijven.

Een andere manier waarop artikel IV.2. de export uit ontwikkelingslanden wil bevorderen is de ontwikkelde landencontactpunten te laten oprichten. Dat moest gebeuren tussen 1995 en 1997. Die contactpunten moeten bedrijven uit ontwikkelingslanden makkelijker informatie verschaffen over hun exportmarkten wat betreft:

- (a) de commerciële en technische aspecten van dienstverlening;
- (b) registratie, erkenning en het verkrijgen van professionele kwalificaties;
- (c) de beschikbaarheid van dienstentechnologie.

Volgens artikel IV.3. moeten minst ontwikkelde landen (MOLs) prioriteit krijgen bij de toepassing van bovenstaande maatregelen. Daarbij moet speciaal rekening gehouden worden met het feit dat het voor de MOLs moeilijk is om hun dienstenmarkten verregaand te liberaliseren volgens de GATS-regels omdat dit te veel schade zou kunnen berokkenen gezien hun economische situatie en hun problemen op het gebied van ontwikkeling, handel en budget.

2. Doelstellingen van artikel IV niet gehaald

De Noordelijke landen hebben nauwelijks maatregelen genomen om artikel IV.1. uit te voeren en ontwikkelingslanden kunnen die moeilijk afdwingen. De rijke landen krijgen in de huidige GATS-onderhandelingen opnieuw een kans om specifieke verbintenissen aan te gaan die de export van ontwikkelingslanden bevorderen of die de dienstensectoren van die landen versterken. Maar tot nu toe zijn de EU en andere rijke landen hoofdzakelijk geïnteresseerd om nog meer markten voor hun dienstenbedrijven te openen, en om zo weinig mogelijk die sectoren te liberaliseren waarin ze economisch verlies vrezen te leiden.

Vershillende ontwikkelingslanden hebben in schriftelijke mededelingen aan de GATS-raad, waarin alle WTO leden zetelen, geklaagd over het feit dat artikel IV niet werd uitgevoerd en dat de doelstelling niet werd gehaald. De export in diensten van ontwikkelingslanden is niet gegroeid. Anderzijds is de import van diensten in die landen wel gestegen met 15% tussen 1995 en 1999 (1)!

Er bestaat geen goed mechanisme onder het GATS-verdrag dat nagaat in welke mate export van ontwikkelingslanden al dan niet is gegroeid en hoe de maatregelen van artikel IV worden uitgevoerd. Zo betwistte de VS cijfers waarin Argentinië aantoonde dat sinds het GATS akkoord in werking ging de handel in diensten van ontwikkelingslanden helemaal niet is toegenomen; andere ontwikkelingslanden gebruiken WTO cijfers die aantonen dat de export zelfs licht is gedaald (1).

---

¹ "Communication from Cuba, Pakistan, Senegal, Sri Lanka, Tanzania, Uganda, Zambia and Zimbabwe on Increasing Participation of Developing Countries in International Trade in Services: Effective Implementation of Article IV of GATS", WTO document S/CSS/W/131, December 2001.

3. Artikel IV bevordert onvoldoende duurzame ontwikkeling

De maatregelen in artikel IV die de export van diensten uit ontwikkelingslanden zou moeten bevorderen, zijn heel beperkt want het gaat vaak om hoogtechnologische, kapitaal- en kennisintensieve en complexe sectoren. Betere markttoegang is vaak onvoldoende en het toegankelijk maken van technologie op "commerciële basis" maakt de ontwikkeling van de dienstensector veel te duur. Om de capaciteit van bedrijven uit het Zuiden te verbeteren, zodat ze op eigen markt en op de internationale markt met grote internationale dienstenbedrijven kunnen concurreren, moeten ze veel meer technische assistentie krijgen. Bovendien moeten bestaande marktdominantie en -misbruiken van Noordelijke bedrijven worden doorbroken.

Wat artikel IV nagenoeg niet behandelt, is het versterken van de capaciteit van ontwikkelingslanden om met de nieuwe buitenlandse diensten en dienstverleners om te gaan zodat ze ten goede komt aan de arme bevolking en duurzame ontwikkeling.

Uit case studies ⁽²⁾ van Zuidelijke partners van SOMO en WEMOS blijkt dat buitenlandse dienstverleners de overheden van ontwikkelingslanden voor heel wat uitdagingen stellen:

- In Kenia bedienen buitenlandse hospitalen en buitenlandse ziekteverzekeraars alleen de rijke stadsbewoners terwijl de nood op het platteland en bij de armen het hoogst is. Ook weigeren ze aids-patiënten waardoor ze de arme overheidssector met de minst winstgevendende patiënten opzadelen.

- In Goa (India) doet het groeiende toerisme de kinderprostitutie toenemen, brengen (buitenlandse) hotels onherstelbare schade aan de kust en wordt de toegang tot water en land van de lokale bevolking aangetast.

- In Bogota, hoofdstad van Colombia, slaagde de Spaanse energiemultinational ENDESA erin via internationale filialen de verschillende elektriciteitsbedrijven op te kopen waarvan de overheid had bepaald dat ze in de handen van verschillende bedrijven moest komen. Bovendien respecteerde ENDESA niet de overeengekomen arbeidsvoorwaarden noch het recht op vakbondswerking. De arme bevolking kreeg hogere elektriciteitsrekeningen terwijl bedrijven en rijken minder moesten betalen.

Het GATS verdrag biedt enige flexibiliteit om met die uitdagingen om te gaan, maar ontwikkelingslanden hebben meer capaciteit nodig om die GATS-regels te gebruiken, betere GATS-regels te onderhandelen en nationale of internationale mechanismen te gebruiken om die problemen te kunnen aanpakken.

---

² J. Kinuthia, "Trading in Healthcare Services in Kenya, are we prepared? Case study on the implications of committing healthcare services in Kenya under the WTO's General Agreement on Trade in Services." Consumer Information Network Kenya, Nairobi, Kenya. November 2002.

B. Kuruvilla en J. Rana Ghose, "Weighing the GATS on a development scale - The case of tourism in Goa", Equations, India, Bangalore, India. November 2002.

N. Y. Rojas, "GATS, liberalisation and privatisation of the power sector in Colombia - The Endesa case". Censat Agua Viva, Bogota, Colombia. November 2002.

4. Aanbevelingen

∩ Gedurende de huidige onderhandelingen moeten de EU en andere rijke landen dienstensectoren openstellen die van belang zijn voor bedrijven en de ontwikkeling van het Zuiden; de EU moet dit voorbereiden in de lijst met nieuwe marktopeningen ("offers") waarover ze voor 31 maart 2003 beslist.

∩ De EU en andere WTO lidstaten moeten het verzoek inwilligen van ontwikkelingslanden⁽¹⁾ om een evaluatie te maken, en daartoe een mechanisme oprichten, in welke mate artikel IV wordt uitgevoerd wat betreft:

- de groei van export door ontwikkelingslanden;
- de werkelijke verbetering van de capaciteit van de dienstenbedrijven in ontwikkelingslanden, met onder andere concrete maatregelen voor betere toegang tot technologie, informatienetwerken en distributiekkanalen;
- de werking van contactpunten door rijke landen en hun effect om ontwikkelingslanden te helpen bij handel in diensten;

Deze evaluatie moet plaats vinden ver voor de onderhandelingen zijn beëindigd en moet de onderhandelingen ten voordele van ontwikkelingslanden beïnvloeden.

∩ Alvorens aan ontwikkelingslanden verdere marktopening te vragen, moet in de huidige onderhandelingen eerst maatregelen besproken worden waardoor ontwikkelingslanden de capaciteit hebben om: (a) binnen en buiten het GATS-kader, problemen te kunnen aanpakken ten gevolge van de groeiende aanwezigheid van buitenlandse diensten en dienstverleners, en om (b) de belangen van de arme bevolking en het milieu te beschermen.

∩ De GATS-onderhandelingen kunnen beter aan een moratorium worden onderworpen. Het GATS-verdrag kan niet nog meer rechten en bescherming bieden aan buitenlandse bedrijven als internationaal de rechten van de bevolking en milieubescherming niet parallel evolueren. De huidige onderhandelingen dreigen de ongelijke belangen van Noordelijke en Zuidelijke landen in het huidige GATS-akkoord te versterken.

Voor meer informatie aarzel niet contact op te nemen met:

Myriam Vander Stichele

SOMO

Keizersgracht 132

1015 CW Amsterdam

tel.: 020-639.1291

e-mail: m.vander.stichele@somo.nl

Deze briefing kwam tot stand met de financiële ondersteuning van NCDO en HIVOS.